

אלא מחמשת מיני דגן.

ודנה הגמרא: **וחתם גופה במצה** עצמה **מנלך** שאינה כשירה אלא מחמשת מיני דגן, ולא מאורז ודוחן?

אמר פירש ריש לקיש, **וכן תנא דבי רבי ישמעאל**, **וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב**:

אמר קרא [שם]: **"לא תאכל עליו חמין, שבעת ימים תאכל עליו מצות, לחם עוני"**. מלמד הכתוב כי רק **דברים הבאים לידי חימוץ**, מחמשת מיני דגן, שמקיים אני בהם **"לא תאכל עליו חמין"**, **אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח**, ומקיים אני בהם **"שבעת ימים תאכל עליו מצות"** —

יצאו אלו, אורז ודוחן, **שאינ באין לידי חימוץ**, **אלא לידי סירחון**, ואין אני מקיים בהם **"לא תאכל עליו חמין"**, ולכן, אף איני מקיים בהם **"שבעת ימים תאכל עליו מצות"**.

שנינו במשנה: **ומצטרפין זה עם זה**:

תנא בכרייתא: **התבואה** [גרעיני תבואה קודם הטחינה] **וחקמחים** **והבציקות מצטרפין זה עם זה**.

ודנה הגמרא: **למאי הלכתא?** לאיזה ענין ודין מצטרפים שלשה דברים אלו?

אמר **רב כהנא**: **לענין חדש**, לומר שאם אכל כזית מכולם כאחד קודם לעומר, הרי הוא לוקה משום **"ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה"**, עד הביאכם את קרבן

אך דעת רש"י היא: הכל ענין אחד, ומה ששינו במשנתנו **"ומצטרפין זה עם זה"** היינו דוקא באופן שנתבאר במשנה בחלה.

תנא בכרייתא לפרש את המשנה בחלה פרק ד:

כוסמין אף **מין חיטים** הם (21) מלבד שהם מין שעורים, ולכן הם מצטרפין הן עם השעורים והן עם החיטים; **שיבולת שועל ושיפון מין שעורין** הם בלבד, ולכן מצטרפים הם עם השעורים בלבד.

ועוד מפרשת הכרייתא: **כוסמין**:

ב-ע **היינו גולבא**; **שיפון**: היינו **דישרא**; **שיבולת שועל**: היינו **שבולי תעלא**.

כאן שבה הגמרא לפרש את משנתנו:

הרי משמע, כי רק **הני** [חמשה מינים אלו] **אין**, אכן הם חייבים בחלה, אבל **אורז ודוחן** — לא.

מנא הני מילי שאין הם חייבים בחלה?

אמר פירש ריש לקיש: **אתיא "לחם לחם" ממצה**: **כתיב הכא** גבי חלה [במדבר טו יט]: **"והיה כאכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה"**. ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" —

וכתיב חתם גבי מצה [דברים טז ג] **"שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני"** —

וילפינן: מה מצה, אינה כשירה אלא מחמשת מיני דגן, אף חלה אין צריך להרים

21. נתבאר על פי התוספות.

אלהיכם".

רב יוסף אמר: לענין חמין בפסח הם מצטרפים, וכגון אם שרה את החיטים במים, ונתחמצו, וצירפם עם בציקות וקמחים לשיעור כזית, הרי הוא חייב מלקות וכרת במזיד, וקרבן חטאת בשוגג.

רב פפא אמר: לענין מעשר שני הם מצטרפים, דאי אכיל ליה [אם אכל כזית מכל אלו כשהיו מעשר שני] חוץ לחומה של ירושלים לקי עליהם משום [דברים יב יז] "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך".⁽¹⁾

א. אין דבר שמקבל טומאה, אלא אדם או כלי או אוכל.

ב. שיעור אוכל טמא כדי לטמא, הוא בכביצה; ושיעורו כדי לקבל טומאה הוא בכל שהוא [לפי שיטת רש"י בכמה מקומות].⁽²⁾

רבא אמר: לענין לטמא טומאת אוכלין, שאם צירף מכל אלו שיעור כביצה, הרי הם מטמאים.

והא קא משמע לן הברייתא במה שאמרה שהם מצטרפין לענין טומאה, דתבואה [תבואת שעורים, כדמפרש ואזיל] וקמחין אין מצטרפים לשיעור אלא כשהם דומיא דבצקות. מה התם [בצק] אוכלא בעיניה [האוכל הוא בעינו, דהיינו, שכולו אוכל, בלי קליפה וכדומה המצטרפת אליו], אף הכא [תבואה וקמחים] נמי, אין מצטרפים להשלים את השיעור אלא כשהם אוכלא בעיניה, שאין קליפה לשעורים, ואין סובין מעורבין בקמת. אבל שעורה שאינה קלופה, אינה מצטרפת, ואפילו האוכל שבה אינו מצטרף, כי הקליפה שאינה אוכל מפסקת, ואין מגע בין האוכל שפנים השעורה לשאר האוכל המצורף לה כדי שיצטרפו זה לזה לשיעור לטמא. וכמו כן הסובין שבקמח אינם מצטרפים להשלים את השיעור.⁽³⁾

והתניא, וכאשר שנינו בברייתא: רק חטה טמאה, בין שהיא קלופה ובין שאינה קלופה הרי היא מצטרפת [היא וקליפתה] עם אוכל אחר להשלים שיעור כביצה לטמא את אחרים, ומשום שקליפת החיטה רכה היא, וראויה היא לאכילה.

אבל שעורה, רק כשהיא קלופה הרי היא מצטרפת, אבל שעורה שאינה קלופה, אין

קא משמע לן; ואמאי לא אמר לענין שאר איסורים כמו טבל ותרומה וכלאים.

2. אבל שיטת התוספות [ראה שבת צא א, ועוד], שבין לזה ובין לזה שיעורו הוא בכביצה; ושיטת הרמב"ם כרש"י.

3. ב"קין אורה" נתקשה: למה פירשה כן הגמרא לענין טומאה בלבד, והרי אף לענין

1. ב"קין אורה" נתקשה: הניחא, אם כוונת הברייתא היא לענין חדש, יש לומר דהחידוש הוא: אף על גב דאי אכיל כשיעור מכל חד, לוקה שתים, דקלי לחוד, וכרמל לחוד, ולחם לחוד, מכל מקום כי אכל מתרווייהו כשיעור, גם כן מצטרפי [ראה גם בכתבים המיוחסים לגר"ז]; ולענין חמץ נמי יש חידוש: אף על גב דאין טעמן שוה בחימוץ, מכל מקום מצטרפין; אבל לענין מעשר שני חוץ לחומה, קשה: מאי

ש"שומר" הוא לפרי שבתוכו כפרי הוא.

ולא הוצרך הכתוב ללמדנו שהשומר "מכניס" טומאה לאוכל כשנגעה בו הטומאה, כי זאת כבר ידענו ממקום אחר, וכמבואר בחולין ק"ח א.⁽⁵⁾ ועיקר הכתוב בא ללמדנו שהשומר כפרי הוא אף להצטרף אל האוכל להשלים שיעור כביצה לטמא. הרי למדנו מכל זה, שקליפת השעורה מצטרפת להשלים שיעור כביצה, ודלא כמבואר בברייתא שקליפת השעורה אינה מצטרפת להשלים את השיעור!?

ומשנינן: **לא קשיא:**

הא דקליפת השעורה חשובה "שומר" — בשעורים **לחות**, שאכן קליפתן שומרת היא את הפרי.

הא דשנינו: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת — בשעורים **יבשות**, שאין קליפתה חשובה "שומר", משום שנפרכת היא ונופלת.⁽⁶⁾

שנינו במשנה: **ואסורין בחדש מלפני העומר:**

שואלת הגמרא: **מנא הני מילי** שחמשת מיני דגן אלו בלבד אסורים משום חדש, ואילו

היא **מצטרפת כלל**, ומשום שהקליפה מפסקת.⁽⁴⁾

ואף תבואה, ששנינו בברייתא, לא איצטרך להשמיענו אלא בשעורים, אבל בחיטים הרי הם מצטרפים בכל אופן.

ומקשינן: **איני**, והרי אין הדין כן, שקליפת השעורה כיון שאינה אוכל אין היא מצטרפת להשלים שיעור כביצה, שהרי,

והא תנא דבי רבי ישמעאל: כתיב לגבי טומאת אוכלים [ויקרא יא לז] "וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע [ועדיין לא באו עליו מים להכשירו לקבל טומאה] טהור הוא. וכי יותן מים על כל זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", [שהמים מכשירים את האוכלים לקבל טומאה] —

ולכך אמר הכתוב "אשר יזרע", כדי ללמד: אף זרעים, **בדרך שבני אדם** אינם נמנעים ומוציאין אותם כן לזריעה, דהיינו: **הטה בקליפתה, ושעורה בקליפתה, ועדשים בקליפתן** — אף באופן זה אין הם מיטמאים בנגיעת הנבילה בקליפה, רק משום שעדיין לא הוכשרו לקבל טומאה. אבל לכשיוכשרו לקבל טומאה, כי אז ייטמאו אף שלא נגעה הנבילה אלא בקליפה; ולחדש בא הכתוב, שאף מה שאינו אוכל בעצמותו, כיון

איסור חדש וחמץ נראה דאין הקליפה והסובין מצטרפין, כיון שאינם אוכל, ראה שם.

4. ראה רש"י בחולין ק"ז ב ד"ה קליפה על הברייתא המובאת בסמוך, שביאר איזו קליפה אינה חשובה אוכל, כי יש שתי קליפות, ראה שם.

5. ומשום שקל וחומר הוא מידות האוכלין [כגון עוקצי התאנים והאגסים], שהם מכניסים ומוציאים את הטומאה על ידי מגע בהם מבלי מגע באוכל עצמו, ראה שם.

6. ומיהו, לענין חטה בקליפתה אין שוים הברייתא ותנא דבי רבי ישמעאל, כי לדעת הברייתא, קליפת החיטה היא בעצמה אוכל,

אורז ודוחן אינם אסורים? (7)

מלפני קצירת העומר? (8)

אמר פירש ריש לקיש: אתיא "לחם" [ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ... עד הביאכם את קרבן אלהיכם] "לחם" ממצה [לחם עוני] —

מה מצה אינה כשירה אלא מחמשת מיני דגן ולא מאורז ודוחן, וכמבואר לעיל; אף איסור חדש אינו נוהג אלא בחמשת מיני דגן ולא באורז ודוחן.

שנינו במשנה: ולקצור לפני הפסח:

שואלת הגמרא: מנא הני מילי שחמשת מיני דגן אלו שבמשנה הם האסורים מלקוצרם

אמר פירש רבי יוחנן: אתיא "ראשית" [ראשית קצירכם], שמשם נלמד דין איסור הקצירה [ראשית] "ראשית" [ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה] מחלה, וחלה עצמה נלמדת — "לחם לחם" ממצה ששהיא כשירה מחמשת מיני דגן. (9)

וכאן שבה הגמרא לדון במה ששנינו במשנה: ואסורין בחדש לפני העומר:

לעיל סח א נחלקו רב ושמואל עם רבי יוחנן וריש לקיש, לפי דעת חכמים הסוברים שבזמן שאין בית המקדש קיים האיר המזרח מתיר, כיצד הוא הדין בזמן שבית המקדש

ומשנינן: לא מצית אמרת מדרכי יוחנן, והיינו רבי יוחנן כאן שלמד ראשית ראשית מחלה; ומזה יש ללמוד — אם כי אינו מוכרח — ששאלת הגמרא היתה: שמא לענין קצירה אתה קוצר את כל המינים מלבד שעורים, ומשום שנאמר "וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר"; ולפי זה לענין אורז ודוחן אין אנו צריכים מקרא מיוחד כי הוא נלמד מדין חדש לענין אכילה.

ולשיטת התוספות, המפרשים אף לעיל שהלימוד נצרך שלא נאמר רק מה שמביאים עומר ממנו אסור באכילה, נמצא, שצריך שני לימודים על שאר המינים, לימוד לענין קצירה ולימוד לענין אכילה, ולא היינו לומדים זה מזה.

9. נתבאר על פי רבינו גרשום; [ורבינו גרשום מפרש לעיל כהתוספות, שהשאלה היתה מנין שכולם אסורים משום חדש, ואם כן ודאי שאף כאן מפרש הוא כן ולא לענין אורז ודוחן; ולפי זה יש לעיין: למה צריך ללמוד בחלה ממצה, וכי למה נאמר שאין חלה אלא ממין אחד].

ואילו לתנא דבי רבי ישמעאל דין שומר לה, ולא אוכל, ויש בזה נפקא מינה בחיטה יבישה; וצריך תלמוד.

7. כן נראה מדברי רש"י ביאור שאלת הגמרא; ובתוספות הקשו על זה, שהיה לה לגמרא לומר "הני אין, אורז ודוחן, לא", ולכן פירשו שכוונת הגמרא לשאול מנין שאיסור חדש נוהג בכל חמשת מיני דגן, והרי שמא אינו נוהג אלא בשעורים בלבד שמהם מביאים את העומר; וכן נראה שמפרש רבינו גרשום.

8. מסתימת לשון רש"י היה נראה שאף כאן השאלה היא על אורז ודוחן, ולפי זה, אף שכבר ידענו שאורז ודוחן אין אסורים באכילה, מכל מקום צריך עוד לימוד שאף בקצירה אינם אסורים.

אך לקמן עא א, מבואר דילפינן מקרא ד"וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר" דמקום שאי אתה מביא עומר אתה קוצר, ומקשה הגמרא: ואימא ממין שאי אתה מביא [היינו כל המינים מלבד שעורים] אתה קוצר! ?

רבי יונה אמר: (10) קודם קצירת העומר בלבד הוא שאסור החדש באכילה, כלומר, "האיר המזרח" שלאחר קצירת העומר הוא המתיר את החדש אף בזמן שבית המקדש קיים.

רבי יוסי בר זבדא אמר: קודם הבאת העומר ממש אסור לאכול, שאין הארת המזרח מתירה בזמן שבית המקדש קיים, אלא הבאת העומר היא שמתירתו. (11)

קיים. לדעת רב ושמואל הבאת העומר היא שמתירה. ואילו לרבי יוחנן וריש לקיש, אף בזמן שבית המקדש קיים האיר המזרח מתיר, אלא שמכל מקום, למצוה, צריך להמתין עד שיקרב העומר.

מאי "קודם לעומר"? כלומר, האם בזמן שבית המקדש קיים יש להמתין מלאכול מן החדש עד הבאת העומר ממש, או די בהמתנה עד שהאיר המזרח?

היא כשיטת רבי יוחנן וריש לקיש, והשניה כשיטת רב ושמואל; אלא שצריך ביאור: הרי בין לזה ובין לזה אסור החדש עד הבאת העומר, ולא נחלקו אלא אם האיסור הוא כאיסור חדש קודם שהאיר המזרח, או שאינו אלא למצוה בעלמא, אבל לכולי עלמא אסור החדש עד הבאת העומר?! וכבר נתקשה בזה ב"קרבן אורה" על פירושו של רש"י, וראה בזה ב"טהרת הקודש".

ב. התוספות חלוקים על רש"י, וכתבו על פירושו שזהו דוחק, דכיון דבהאיר המזרח תליא מילתא, למה לי למינקט "קודם קצירה"? ועוד הקשו עליו מהמשך הסוגיא.

ולכן גרסו בדברי הגמרא "מאי לפני הפסח", והיינו שמחלוקתם אינה על איסור האכילה ששינוי במשנה שהיא "לפני העומר", אלא על איסור הקצירה שעליה שינוי במשנה שהיא אסורה "לפני הפסח", ובוזה נחלקו: אם אכן האיסור הוא רק עד הפסח, ומשום שהאיסור הוא עד הקצירה בלבד, וביום ראשון של פסח הרי בלאו הכי אסורה הקצירה; או שאיסור הקצירה הוא עד הבאת העומר.

וב"תוספות חצוניות" ב"שיטה מקובצת" נתן טעם לדעת הסובר שהאיסור הוא עד ההבאה [דלכאורה קשה: הרי איסור הקצירה נלמד מ"ראשית קצירכם", ואם כן הרי לא משמע אלא

10. בכל הסוגיא כאן יש שינויי גירסאות, אם רבי יונה הוא האומר קודם קצירה או רבי יוסי בר זבדא הוא האומר כן, ואנו כתבנו כפי גירסת הספרים שלפנינו; וראה "שיטה מקובצת", וגליון בשם הרש"ק, "קרבן אורה" ורש"ש.

11. א. נתבאר על פי רש"י, שכתב "קודם קצירת העומר: אבל לאחר קצירת העומר שרי לאכול חדש בהאיר המזרח; קודם הבאת העומר: אסור לאכול חדש, דעומר מתיר בזמן שבית המקדש קיים, ולא האיר המזרח".

וב"חידושי הרשב"א" מפרש מה שאמר "קודם קצירה", דהיינו קודם שעת הקצירה שאין אחריה עוד ראוית קצירה, דהיינו שעה אחרונה שבילילה, דלא יוכל לקצור אחרי כן, שהרי אף על פי שקצירה נעשית בתחילת הלילה מכל מקום כל הלילה היתה ראויה לקצירה, שאם לא קצר בתחילת הלילה יכול לקצור כל הלילה, ומשם ואילך שהוא האיר המזרח, מותר; [ויש להעיר בזה, דהלילה הוא עד עלות השחר, ואילו "האיר המזרח" פירש רש"י לעיל סח א דהיינו משהנץ החמה; וכנראה שהוא חולק, וכאשר תמהו באמת ה"שפת אמת" והגרי"ז לעיל על רש"י, ומשום ש"יום" הוא מעלות השחר, והובא בהערות שם].

ופשטות כונת רש"י היא, ששיטה ראשונה

ויכלול התנא את זמן היתר החדש באכילה עם זמן היתר קצירת החדש, וכך ישנה: **אסורין בחדש ולקצור לפני הפסח**, שהרי זמן אחד להם! (12)

אלא אי איתמר — את מחלוקת רבי יוסי בר זבדא עם רבי יונה — **אסיפא** של משנתנו **איתמר**; דתנן בסיפא: **אם השרישו קודם לעומר, העומר מתירן**, ואם לאו אסורין עד שיבוא העומר הבא; ועל זה הוא דאיתמר:

מאי "קודם לעומר"?

רבי יונה אמר: אם השרישו קודם הבאת העומר העומר מתירן באכילה, ואפילו השרישו לאחר שהאיר המזרח. (13)

ומקשינן לדעת הסובר ש"האיר המזרח" מתיר, מהא דתנן במשנתנו: **אסורין בחדש לפני העומר, ולקצור לפני הפסח**:

בשלמא למאן דאמר לפרש את מה ששנינו "ואסורין בחדש — באכילה — לפני העומר" היינו קודם הבאת העומר, היינו **דלא קא עריב להו ותני להו**, לכן מחלקת המשנה את איסור הקצירה מאיסור האכילה, ומשום שאין זמנם שוה, כי בקצירה האיסור הוא עד הקצירה של העומר בלבד, ואילו היתר החדש באכילה הוא בהקרכת העומר.

אלא למאן דאמר: קודם קצירת עומר, ומשהאיר המזרח כבר הותר החדש אף באכילה, אם כן **ליערבינהו וליתנינהו** [יערב

לפי שיטתו נמצא שזמן אחד ממש להיתר הקצירה ולהיתר ההבאה, ואם כן למה חילקה הגמרא את זמן היתרם.

ב. [הנה לפי שיטת רש"י דוחה הגמרא מכח לשון המשנה את שיטת רבי יוחנן וריש לקיש הסוברים "האיר המזרח מתיר" אף בזמן שבית המקדש קיים, שהרי שיטתם היא שיטת הסובר "קודם קצירת העומר", והיא נדחתה מכח לשון המשנה; ואם כן תיקשי: למה לא הקשתה הגמרא קושיא זו כבר בסוגיא לעיל, בין שאר הקושיות שמקשה שם הגמרא על רבי יוחנן וריש לקיש! וראה עוד בהערה הבאה, במה שנרשם על דברי ה"שאגת אריה"].

13. ב"שאגת אריה" דיני חדש [סימן ד"ה ואחר], נסתפק אם מחלוקת האמוראים היא לענין איסור אכילה, או לענין איסור קצירה; והסיק שם שמחלוקתם היא לענין איסור אכילה, ועיקר טעמו הוא, משום שאין סברא כלל לתלות את איסור הקצירה בהשרשה קודם הבאה, מאחר שהקצירה היא המתרת; וכן נראה בפשוטו

עד הקצירה]: ושמא טעמו, משום דכתיב "וקצרתם והבאתם" קצירה תלויה בהבאה, ראה שם.

וב"קרן אורה" כתב: דכל שלא קרב העומר אסרה תורה הקצירה, שמא ימצא פסול בעומר ויהא נצרך לחזור ולקצור, ואם כן יקצרו למפרע באיסור, על כן נאסרה קצירת הרשות עד אחר הבאת העומר.

12. א. נכתב ונתבאר על פי הגירסא הנראית יותר לרש"י; ואם תאמר: הרי אף לפי שיטה זו אין זמנם שוה, שהקצירה אינה אסורה אלא עד קצירת העומר, ואילו אכילת החדש אסורה עד שהאיר המזרח; וביאר רש"י, שזמן זה שבין הקצירה ובין הארת המזרח לא חשיב, כי פעמים שסמוכים הם זה לזה, וכגון שקצרוהו סמוך לעלות השחר; והתוספות כתבו על זה שזה דוחק.

והם מפרשים כפי שיטתם שמחלוקת האמוראים היא באיסור הקצירה, וקושיית הגמרא היא על הסובר "עד הבאת העומר", כי

בקציר העומר שצריכה שתהא תחילה לכל הנקצרים, ומשום זה הוא דאין קוצרים כדי לקיים "ראשית קצירכם" בקציר העומר, אבל בגוף התבואה אין שום איסור קצירה; [והנפקא מינה כתב שם כשאין עומר, אם יש איסור קצירה; וראה עוד ב"שפת אמת" לעיל סח ב – הובא בהערה שם – שדן כעין זה לענין שתי הלחם שאין מפורש דאסור להקריב מקודם, ועיקר איסור דהקרבה קודם שתי הלחם הוא משום דצריך להיות שתי הלחם "מנחה חדשה", אם כן אין הפסול בהקרבה שהקדימו, רק נעשה חסרון במצות שתי הלחם; ואפשר נמי, אם הקריבו מקודם, דקיימא לן דכשר, שוב רשאיין אפילו לכתחילה להביא עוד מנחות קודם לשתי הלחם, כיון דשוב בלאו הכי לא תהיה מנחה חדשה"].

וכתב להוכיח דין זה מהא דלענין קצירה ההיתר הוא רק על הנשרשים קודם קצירה, ואילו הנשרשים לאחר קצירה תלויים בעומר הבא, [ראה שם בשם הירושלמי]; כי אם נאמר שהאיסור קצירה אינו מצד עצמו אלא משום קציר העומר, אם כן, הא ודאי כיון דחליף עליהו הקרבת העומר והותרו באכילה, אם כן שוב אין עליהם שם חדש, והרי הם מכלל התבואה של שנה שעברה, ושפיר מתקיים "ראשית קצירכם" בקציר העומר, אף אם כבר קצרו זאת התבואה מקודם העומר; ועל כרחך מוכח מכאן דהאיסור קצירה הוא איסור בעצם התבואה מצד עצמה, והוא חלק מאיסור חדש, וקצירת העומר היא המתרת אותו ולא הקרבת העומר, ועל כן בהשרישו לאחר הקציר אינו נותר אותו האיסור עד לאחר קצירת העומר הבא, דקצירה מתרת קצירה, ע"כ.

ואם אכן כדבריו, שדין השרשה לענין קצירה אם הוא תלוי בקצירה או בהבאה תלוי בספק שנסתפק, אם כן לפי המבואר בדעת הרמב"ם והרע"ב שמחלוקת הגמרא כאן היא לענין איסור

מסתמת לשון רש"י, שלא פירש דהמחלוקת היא לענין קצירה שלא כפי שסברה הגמרא בתחילה; ועל פי זה נתבאר בפנים; וכפירוש הזה נקטו בפשיטות ה"ק"ן אורה" וה"מנחת חינוך".

אך הנה ז"ל הרע"ב "ואם השרישו: אחד מחמשת המינים האלו קודם קצירת העומר; העומר מתירן; ומותר לקוצרן אחר קצירת העומר"; וכן הוא בפירוש המשניות להרמב"ם, ונראה מדבריהם, שהם מפרשים את מחלוקת הגמרא לענין איסור קצירה, וכן מבואר ברש"ש כאן בהבנת דבריהם, ראה עוד שם; ואף ב"שאגת אריה" שם ד"ה ודע, צידד לומר כפירוש זה לשיטת התוספות, ראה שם.

ומדברים המובאים בכתבים המיוחסים לגרי"ז נראה, שהמחלוקת היא בין לענין קצירה ובין לענין אכילה; ואם כי מן הדין לענין קצירה לא היה לנו לתלות בהשרשה קודם ההבאה, אלא קודם הקצירה, שהרי הקצירה היא המתרת [וכאשר תמה ב"שאגת אריה" שם], מכל מקום איסור הקצירה תלוי בדין אותה תבואה לענין איסור אכילה, ומאחר שתבואה הנשרשת לאחר הקצירה פקע ממנה שם חדש בהבאת העומר, שוב ממילא אף לענין קצירה מותרת היא; והביא לזה ראה מלשון הרמב"ם, ראה שם.

וראה עוד ב"שפת אמת" כאן, שמבוארת בדבריו סברא אחרת, שאף הנשרשים לאחר הקצירה יהיו מותרים בקצירה אם נשרשו קודם הבאת העומר, ומשום דעומר שבשנה הבאה פשוט שאסור להביא מזו התבואה שנשרשה אחר קצירה וקודם הבאת העומר, דעל כל פנים הקרבן כבר הובא מזו התבואה, וכיון דאסור להביא מזה העומר, נראה שמותר לקוצרו קודם העומר הבא, [ראה שם היטב בד"ה בגמ' אם השרישו].

וב"תורת זרעים" במסכת חלה א א, נסתפק בגדר איסור קצירה: אם הוא דין איסור קצירה בעצם התבואה, או דכל עיקר הדין אינו אלא

המזרח — אף שהשרישו קודם הבאת העומר, אין העומר מתירן באכילה.

אמר ליה רבי אלעזר לרבי יאשיה דדריה עא-א א

רבי יוסי בר זבדא אמר: אם השרישו קודם קצירת העומר — כלומר, קודם שהאיר המזרח לאחר קצירת העומר — (14) העומר מתירן, ואם לאו — שהשרישו לאחר שהאיר

או הבאת העומר מתיר, ראה שם באריכות; [ויש לעיין: הרי לפי שיטת רש"י, גם לפי ההוה אמינא נחלקו אמוראים אלו במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש עם רב ושמואל, ומלשון המשנה הוכיחה הגמרא שלא כשיטת רבי יוחנן וריש לקיש, ואם כפירוש ה"שאגת אריה" שאף לפי מסקנת הגמרא נחלקו באותה מחלוקת, אם כן מה הועילה הגמרא במה שהעמידה את מחלוקתם לענין השרשה].

ואולם ב"שפת אמת" מפרש כפשוטו, וביאר את הטעם שההשרשה תלויה בקצירה לענין אכילה: דהעומר שנקצר הוא ראשית לפטור כל הנשרשים אז בקרקע אף על גב דעיקר המתיר היא ההקרבה, מכל מקום מה שנשרש אחר הקצירה, נמצא דלא ניטל מעומר מן השדה בעת שהיתה שם מושרשת תבואה זו, לכן אינו מתיר; ולפי זה כתב שם: הוא הדין נמי אי קצרו העומר קודם יום טוב, כדאמרינן לקמן במשנה עא א "לא מצא מן הקמה מביא מן העומרים", לא הותר גם כן כל הנשרש אחר קצירת תבואה זו שבאה ממנו העומר.

וראה "מנחת חינוך" מצוה שב אות ד ד"ה ועכשיו: למאן דאמר דקודם קצירה בעינן, על כרחך דגזירת הכתוב, דהעומר אינו מתיר מה שנשרש, רק דהקצירה והבאה מתירים אם נשרש קודם הקצירה, דיעברו על התבואה הקצירה וההבאה, דגזירת הכתוב כן הוא; [ומדברי ה"שפת אמת" המובאים לעיל, נראה, שאם נפרש שהקצירה היא המתרת כי אז דוקא קצירה לשם עומר היא המתרת, רק שהוא מפרש לא כן, ולדידו תלוי אף בקצירה לשם עומר].

ב. בעיקר מחלוקת האמוראים אם השרשה

קצירה, יכולים אנו לומר שזה הוא יסוד מחלוקתם.

14. א. ביאור לשון "קודם קצירת העומר", אם הוא כפשוטו שההשרשה תלויה בקצירה, או ב"האיר המזרח"; הנה לפי שיטת רש"י המפרש לפי מה שסברה הגמרא בתחילה בפירוש מחלוקתם, שלשון "קודם קצירת העומר" אינו בדוקא, ועיקר הדין תלוי ב"האיר המזרח", אם כן אף לפי מסקנת הגמרא משמע מסתימת לשונו שלא נשתנה פירוש המילים, והכוונה היא שההשרשה תלויה ב"האיר המזרח", ועל פי זה נתבאר בפנים.

אך לשיטת התוספות ששללו פירוש זה של רש"י בהוה אמינא, ודאי משמע שהלשון מתפרשת כפשוטה; אלא שבדבריהם יש להסתפק: אם הם מפרשים את המחלוקת לענין אכילה, ומכל מקום הדין תלוי בהשרשה קודם קצירה, או שהם מפרשים את המחלוקת לענין קצירה [ועל דרך שפירשו גם לפי ההוה אמינא שהמחלוקת היא לענין קצירה], ולכן הדין תלוי בקצירה; וברע"ב ובפירוש המשניות להרמב"ם מבואר בהדיא שהפירוש הוא כפשוטו, ולענין איסור קצירה.

וראה בשאגת אריה [דיני חדש סימן ה ד"ה ואחר], שהוקשה לו טעמו של הסובר דבעינן השרשה קודם קצירה לענין אכילה, וביאר, שכוונת הגמרא היא ל"האיר המזרח"; וראה עוד שם בד"ה ודע.

וביאר עוד בשאגת אריה שם את יסוד מחלוקתם, שנחלקו במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש עם רב ושמואל: אם "האיר המזרח" מתיר,